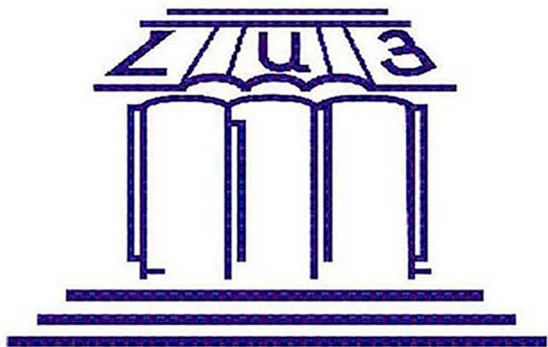

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

№ 41 (141) ԳՅՈՒՂԱՏՆՑՆՍԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ № 41 (141)
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

636.04

Հ-99

ւլ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ
ԿԵՐԵՔԻ ՍԻԼՈՍԱՑՄԱՆ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵՈՒՆ ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն — 1931

21.746

14 JUN 2013

24 SEP 2000

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

ԿԵՐԵՐԻ ՍԻԼՈՍԱՑՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ

178a
Ա.Ս.Խ.Ֆ.Հ.-ի հանրապետությունների յեվ ավ-
տոնում մարզերի հողօդկամասներին, Անդրկով-
կասյան յեվ հանրապետական կոլտոգկենտրո-
ններին յեվ հացանասնապահական միություն-
ներին, արջողբաժիններին, արջկոլտոգմիություն-
ներին, արջանասնապահական միություններին
յեվ առանձին սովխոզներին ու արտադրական
ընկերություններին:

Կերերի սխտացման նպատակ եւ անա-
տոններին ապահովել հյուսիսի կերով: Կերի ընդ-
հանուր զեֆիցիտը նկատի ունենալով, այս ձեռ-
նարկման կիրառումը, Անդրկովկասի պայման-
ներում, հատուկ կարեւորություն եւ ներկայա-
ցնում:

Անդրհողօդկոծատը եւ Անդրկովկասյան կոլ-
տոգկենտրոնը կարեւոր են համարում ընդգծել,
վոր կերերի սխտացումը հնարավորություն եւ

Ֆալկիտ № 6664 (բ)

Պատվեր № 3814

Տիրաժ 2000

Պետհրատի տպարան, Յերևան

15539-52

տալիս բոստան-բանջարանոցային բույսերի շատ մնացորդները, կարտոֆիլի, շաքարի և կերի ճակնդեղի թփերը և այլն վեր ածել արտոթելի և լավորակ կերի:

Սիլոսացման միջոցով, վորպես կեր, ոգտագործելի են դառնում զանազան վայրի բույսեր, վորոնք մինչև այդ բոլորովին անոգտագործելի և վնասակար ելին համարվում, ինչպես՝ յեղեգը, վոր Անդրկովկասում հսկայական տարածութուն է բռնում, ճիլ խոտը և վայրի բույսերի այլ տեսակները: Վերջապես, անտառների հատումից ու վարելահողերը թփուտներից մաքրելու հետևանքով ստացված բարակ ճյուղերն ու տերևները նույնպես, սիլոսացման միջոցով, կարող են հսկայական քանակությամբ միջակ խոտի վորակի համապատասխան կեր տալ*):

Անդրհողմարումն ու Անդրկովսոզկենտրոնը հավատացած են, վոր կազմակերպութուններն ու հողմարմինները, նաև առանձին սոզխոզները, կովսոզներն ու գյուղարտադրական ընկերութունները, հաշվի առնելով անասնապահության զարգացման խնդիրները և ղեկավարվելով

*) Անդրհողմարումն 1931 թվի համար հաստատել է 175000 տոննի սիլոսացման պլան: Այդ պլանը պիտի կատարվի:

16-րդ կուսհամագումարի դիրեկտիվներով, համկուկուսի կենտրոնի և խորհուրդների 6-րդ համագումարի վորոշումներով, ամեն միջոց ձեռք կառնեն պլանը կատարելու համար:

Սիլոսացման պլանի կատարումն ապահովելու համար բոլոր շահագրգռված կազմակերպութուններին առաջարկվում է՝

1. Յուրաքանչյուր սովխոզի, կով կառվի, արտադրական ընկերության արտադրական խորհրդակցութուններում քննել սիլոսացման պլանը, ճշտությամբ հաշվի առնելով սիլոսացունյութը, այն ե՝ թե այդ նպատակով կատարված ցանքսերը, թե վայրի բուսականութունը և թե բոստան-բանջարանոցային մնացորդների յենթադրվող քանակը: Միաժամանակ պետք է կազմել հատկապես ծառերի ճյուղերից ու տերևներից պատրաստվելիք կերի պլանը:

2. Սիլոսի համար պետքական ամեն տեսակ բուսականութունների քանակը վորոշելու հետ մասին, պետք է ավելի կամ պակաս ճշտությամբ սահմանել նաև սրանցից յուրաքանչյուրի հավաքելու ժամանակը:

Սելոսային կառուցումների քանակի և տարողության խնդրի լուծումը կախված է սելոսացվող յուրաքանչյուր բույսի հավաքման ժա-

մանակից ու նրա քանակից, քանի վոր սելոսա-
լին հորը, խրամատը կամ աշտարակը չի կարե-
լի տարբեր ժամանակներում և մեծ ընդհատում-
ներով լցնել:

3. 1 և 2-րդ կետերում հիշված ավալները
պարզելուց հետո, պետք է վորոշել սելոսալին
կառուցումների տիպը՝ հոր, խրամատ, կիսաաշ-
տարակ, աշտարակ և այլն: Յեթե անհրաժեշտ է
միանվագ փոքր քանակությամբ նյութ սելոսա-
ցնել, պարզ է, վոր պետք է փոսեր կամ լավա-
դույն դեպքում՝ կիսաաշտարակ կառուցել:

Յերբ սիլոսացվող մասսան 20-25 տոննից
չի անցնում, շինվում են միայն փոսեր կամ կի-
սափոսեր: Կիսաաշտարակները կառուցում են
25-ից մինչև 150 տոնն մասսա ունենալու դեպ-
քում, ըստ վորում մինչև 80 տոննի դեպքում՝
կառուցվում են նկուղատիպ կիսաաշտարակներ:

Յերբ մեծ քանակությամբ սիլոսալին մաս-
սա կա, սակայն հնարավոր չէ կիսաաշտարակներ
ու աշտարակներ կառուցել, այդ դեպքում պետք
է այդ մասսան սիլոսացնել խրամատներում:

4. Սիլոսի քանակն ու լցնելու ժամանակը
սահմանելուց հետո, անհրաժեշտ է վորոշել սելո-
սացվող մասսան կորատող մեքենաների ու գոր-
ծիքների տեսակն ու վորակը:

Վորքան մասսան կոշտ է, արժան ավելի մա-
նրը պետք է կորատել: Մանրացնելը կատար-
վում է այնպատակով, վորպեսզի մասսան լավ
մամլվի ու նստի: Այնպիսի նյութեր, ինչպիսին
են ճակնդեղի և գազարի թփերը, կարելի չէ
և չմանրացնել:

Սիլոսացվող մասսան քիչ լինելու դեպքում
կարելի չէ մանրացնել նույնիսկ կացիններով, յեր-
կաթյա բահերով կամ ձեռքի ծղոտահատերով:

Մասսան մանրացնող անհրաժեշտ գործիք-
ների ու մեքենաների տեսակն ու քանակը վո-
րոշելուց հետո, պետք է հաշվի առնել ձեռքի
տակ գտնվող սիլոսահատներն ու ծղոտահատ-
ները, կարիք յեղած դեպքում միջոցներ ձեռք
առնել նրանց նորոգելու համար, ճիշտ և ժամա-
նակին բաշխում կատարել՝ նախապես ապահո-
վելով այդ մեքենաները մեխանիկական շարժիչ-
ներով և քարշող կենդանի ուժով:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ. — Նկատի ունենալով սիլոսա-
հատերի և ծղոտահատերի պակասը — շրջա-
նային կազմակերպությունները պետք է
հախատեսեն այդ մեքենաները տնտեսու-
թյունից-անտեսութուն փոխադրելու ան-
հրաժեշտությունը և բացի այդ, ունեցած
կալսիչ մեքենաները նախորդ հարմարեց-
նեն սիլոս հատելու համար:

5. Սիլոսացման պլանից լեւնելով, պետք է վորոշել սիլոսնիկների անհրաժեշտ կազմը, այդ նպատակով պետք է նախորոք կոլխոզնիկներից, սովխոզային բանվորներից, այլ և ակտիվ գյուղացիներից պատրաստել անհրաժեշտ թվով դեկավարներ ու անմիջական կատարողներ (բրիգադներ) և նրանց ամրացնել կոլխոզներին ու գյուղատնտեսական ընկերութիւններին՝ մինչև սիլոսացման կամպանիայի վերջը:

6. Յուրաքանչյուր սովխոզ, կոլխոզ և արտադրական ընկերութիւն պետք է սահմանի արտադրական խնդիրակցութեան ընդունած պլանը կատարելու որացույցային ժամկետներ, նշանակել պատասխանատու անձինք՝ պլանում նշած սուղադրանքների կատարման համար, և սիլոսացման պլանը մտցնելով բերքահավաքի ընդհանուր պլանի մեջ՝ ապահովել թե՛ լեղած և թե՛ նոր պատրաստվող սիլոսային կառուցումների ժամանակին լցնելը:

7. Սիլոսային կուլտուրաների ցանքի, խրնամքի և բերքահավաքման աշխատանքները գլխահատելիս հիմք պիտի ընդունել նման աշխատանքների համար գոյութիւն ունեցող աշխատանքի արտադրանքի նորմաները:

Սիլոսային մասսան փոսերի, խրամատների,

աշտարակների, կիսաաշտարակների մեջ լցելիս, ինչպես նաև և կառուցումների շինարարութեան ժամանակ կատարվում է ուժերի համապատասխան դասավորում և սահմանվում է յուրաքանչյուր աշխատող կոլխոզնիկի աշխատանքի արտադրանքի նորման:

ս. 5 տոնն տարողութեամբ փոսը (մոտ 9,5 խոր. մետր ծավալի), վորի լաճնութիւնը (տրամագիծը) 2 մետր է, իսկ խորութիւնը՝ 3 մետր, կարող են փորել 4 բանվոր, այլ կերպ ասած՝ յուրաքանչյուր կոլխոզնիկ մեկ որում կարող է փորել 1,25 տոնն սիլոսի փոս:

բ. Մեկ որում փորելու և լրիվ պատրաստելու համար, լեւնելով 2 մետր լաճնութեան և 3 մետր խորութեան հաշվից, կպահանջվի. —

Խրամատի լեւկարութիւնը	Ծավալը (խ. մ. -ով)	Բանվոր. ձեռքեր
5 մետր լեւկարութիւն	30 խ. մետր	12
10 » «	60	24
15 « «	90	36
20 « «	120	48
25 « «	150	60
30 « «	180	72

Այդպիսով, խրամատ փորելու համար խոր-

հուրդ ե տրվում կազմակերպել 4 մարդուց բաղ-
կացած բրիգադներ խրամատի յուրաքանչյուր 5
մետր լերկարուծյան բաժին—բատարեյայի հա-
րար ախ հաշվով, վոր լերկու մարդ աշխատեն
բրիչով, իսկ լերկուսը՝ բահով (փոխփոխվելով):

Յուրաքանչյուր բատարեյա—բաժին փորե-
լու համար, վորը կազմում ե 30 խ. մետր, կը-
պահանջի 3 բանվորական ուր, կամ մեկ կոխող-
նիկի կընկնի 7,5 խ. մետր. իսկ 180 խ. մետր
ծավալ ունեցող խրամատը փորելու համար նույ-
պես կպահանջվի 3 ուր, միայն այս դեպքում միա-
ժամանակ պետք ե աշխատեն բոլոր 6 բրիգադ-
ները:

Նրամատներից ու հորերից դուրս թափված
հողը սալերին բեռնելու համար 30 խ. մետրին
անհրաժեշտ ե 3 բանվորական ուր, իսկ 180 խ.
մետրի համար՝ 18 բանվորական ուր: Այսպիսով յու-
րաքանչյուր բաժին-բատարեյայի վրա այդ աշ-
խատանքի համար ընկնում ե ևս մեկ մարդ. վո-
ւրը պարտավոր ե մեկ բանվորական ուրում սալ-
ի վրա բեռնել 10 խ. մետր հող:

Յեթե պատերի բարձրացման և ծածկի հա-
մար հողի կարիք չի զգացվում և հողը պետք ե
բոլորովին հեռացվի, ապա այդ աշխատանքի հա-
մար կպահանջվի հետևյալ քանակությամբ բան-

վորական ուր՝ սալի հետ միասին, յեթե յուրա-
քանչյուր սալին բարձվի 0,6 խ. մետր կամ մեկ
տոնն հող:

Փոխադրման վայրի հեռա- վորությունը	30 խ. մ.-ի դեպքում	180 խ. մ.-ի դեպքում
100 մետր հեռավորութ. վրա	2,5 բանվ.	15 բանվ.
200 » » »	3 »	18 »
300 » » »	3,5 »	21 »
400 » » »	4 »	24 »
500 » » »	4,5 »	27 »

դ. Կիսաաշտարակների համար հոր փորելը
կատարվում ե նույն հաշիվներից լեռնելով, սա-
կայն ուժերի դասավորումը կախված ե կիսա-
աշտարակի տոննաժից:

դ. Մեխանիքական (տրակտորի կամ այլ
մատորի ուժով աշխատող) սիլոսահատ գործա-
դրելու դեպքում, որական աշխատանքի արտա-
դրանքի նորման ե՝ 2 մարդ—50 տոնն սիլաժ (կը
տրատելն ու լցնելը. մեկ բանվորը մեկ հնայի մոտ,
մյուսը՝ սիլոսի կառուցվածքում՝ կերը դարսելու
համար):

յե. Զիաքարը ծղոտահատի դեպքում—աշ-
խատանքի արտադրանքի նորման հավասար ե 2
մարդ—10 տոնն սիլաժ:

դ. Ձեռքի ծղոտահատի դեպքում՝ 2 մարդ
— 2 սոնն սիլափ:

ե. Սիլոսացման մասսան դաշտից տեղափոխող սալապանի աշխատանքի արտադրանքի նորման նույն է, ինչ և հողը տեղափոխողինը, յեթե միայն մեկ սալի վրա բարձվում է 0,6 խ. մետր կամ՝ 36... սիլոսացու մասսա:

ը. Բանուժի ծախսի որական նորման.

1. Հորի վրա—10 խ. մետր—2 մարդ,

2. Խրամատի վրա—30 խ. մ.—6 մարդ,

3. Խրամատի վրա—60 խ. մ.—12 կն.

թ. Կիսաաշտաբակը և աշտաբակը ցեմենտով սվաղելու համար 10 խ. մետրին անհրաժեշտ է 3 մարդ:

ի. Սոանց պատերն ամրացնող վորեն շապկի հորերն ու խրամատները կավով սվաղելու համար բանվորական ձեռքերի նորման նույնն է, ինչ վոր ցեմենտով սվաղելու դեպքում:

լ. Պատերն ամրացնող շապիկ ունենալու դեպքում անհրաժեշտ է շապիկը շինելու համար ավելացնել ևս մեկ մարդ՝

1. Մեկ հորին—10 խ. մ.—1 մարդ,

2. Մեկ խրամատին—30 խ. մ.—3 մարդ

3. Մեկ խրամատին—60 խ. մ. 6 մարդ

8. Սիլոսացման համար թե վորակով և թե քանակով՝ ամենալավ նյութ համարվում են հատ-

կապես սելոսի համար ցանված յեգիպտացորենը, արևածաղիկը, սորգոն, սուգանի խոտը, վիկ վարսակի խառնուրդը, գետնախնձորը և ուրիշները, ինչպես և առվույտը, յերեքնուկը և ալն. ինչու և ամեն միջոց պիտի ձեռք առնել՝ մոբիլիզացիայի յենթարկելու հիշյալ բույսերի սերմերի ներքին ռեսուրսները և ցանել ագրոնոմի ցուցմունքներով:

Սակայն, սերմերի և ընդհանրապես սիլոսի հատուկ ցանքերի բացակայությունը սովորականերին, կոլխոզներին և արտադրական ընկերություններին, ինչպես նաև շրջանալին կազմակերպություններին չի ազատում սիլոսացման պլաններ կազմելու և այն կիրառելու աշխատանքից: Հյուսիսի կերերի գոյություն ունեցող պահածո լրացնելու համար պետք է ոգտագործել տնտեսության ունեցած ամեն մի հնարավորություն, ինչպես նշված է այս հրահանգի սկզբում:

Վոռոգման առուների յեզրերին, դաշտերի և սառնանների միջնալններում սովորաբար բուսնում է բազմապիսի բուսականություն, վորը, յերբ վորպես խոտ հավաքվում ու չորացվում է, լավագույն դեպքում ստացվում է շատ կոպիտ և վատ ոգտագործվող կեր, մինչդեռ սիլոսացվելու դեպքում կստացվի շատ ավելի արտադր-

լի ու դուրամարսներ։ Այդպիսի բույսերից մեզ մոտ տարածված են յեղինջը, ճիւ խոտը, թախտիկը, քաղցր բիանը, դավա թիքյանը և այլն, վորոնք սիրոսացման համար հրաշալի նյութեր են։

Հատկապես սիրոսացման համար հարուստ նյութ ե յեղեգը։ Նա բռնում ե հսկայական տարածություններ համարյա բոլոր ցածրադիր վայրերում, գետերի և լճերի ափերին։ Կերերի մեծ դեֆիցիտ ունեցող բամբակացան շրջաններում յեղեգնի սիրոսացումը, կոլխոզների և արտադրական ընկերությունների համար պիտի պարտադիր համարվի։

Դրա հետ միասին հաշվի առնելով նաև հատուկ ցանքերի պակասը սերմերի բացակայության պատճառով, բոլոր շրջողբաժիններին, շրջկոլխոզմիություններին և շրջհացանասնապահական միություններին առաջարկվում ե ստուգել թե ի՞նչ քանակությամբ վայրի բուսականությունը և հատկապես յեղեգը տեղ են բռնել սիրոսացման պլաններում և ամեն միջոց ձեռք առնել, վոր դրանք լրիվ ոգտագործվեն սիրոս պատրաստելու համար։

9. Սպասվելիք սիրոսացվող մասսան հաշվելիս, յեթե սեփական փորձ չկա, կարելի չէ առաջնորդվել հետևյալ՝ մոտավոր թվերով։—

Մագվում ե բերք

1) Յեգիպտացորեն կողրերով	1 հեկտար.	20 տոնն
2) Կանաչ արեբածաղիկ	1 »	18 »
3) Սորգո (սերմերը կաթնային կամ մոմային հոսունության)	1 »	15 »
4) Սուգանի խոտ	1 »	15 »
5) Վիկ—վարսակի խառնուրդ	1 »	10 »
6) Խոզաններից	1 »	5 »
7) Կարտոֆիլի, ճակնդեղի թփեր, բոստան-բան-ջարանոցային թափուկները — բերքի	40 տոկոսի	չափով։

10. Նպասակահարմար ե դարմանի վորոշ մասը սիրոսացնել, խառնելով այն շատ ջրալի բույսերի, բոստան-բանջարանոցային թափուկների (ճակնդեղի, կարտոֆիլի թփեր, կաղամբի, ձմերուկի, դդումի և այլ մնացորդների ու տերևներ) հետ։

Դարմանի մեկ միավոր քաշին խառնել 2 քաշ խոնավ բույսերից։ Դդումի, ձմերուկի ցողուններն ու տերեփներն անպայման մանրացնել։

Խոնավ բույսեր չլինելու դեպքում, դարմանը թրջել ջրով, հասցնելով խոնավությունը մինչև 65-70 տոկոսի։ Սիրոսացված դարմանը, նամանավանդ լերը նա մեքենաներով ե մանրացված, անասունները շատ ավելի մեծ ախորժակով ու առանց մնացորդների լեն ուտում, ան չոր դրությամբ կերցնելիս։

11. Նկատի առնելով, վոր մնացած ժամանակաշրջանը շատ կարճ է և սիլոսային բարդ կառուցումների (աշտարակներ) գործում տեղերը բավականի փորձ չունեն, ընթացիկ տարվա սիլոսային կառուցումների հիմնական ձեվը, կոխողների և արդադրական ընկերությունների համար, պետք է ընդունել սիլոսային հորերն ու խրամատները, մանավանդ վոր անցյալ տարվա փորձն ապացուցեց նրանց պիտանիությունը մեր պայմաներում:

Հորերի և խրամատների շինարարություն ժամանակ դեկավարվել հետևյալ կանոններով՝

1. Հորերի յեվ խրամասների սեսակներ

Հորերն ու խրամատները, նայած լենթահողի ամբությունը, լինում են հետեվյալ տեսակների՝

ա. Պինդ կավային լենթահողում — մասնակի լերեսակալումով հորեր:

բ. Պինդ կավային լենթահողում — առանց լերեսակալումի խրամատներ:

գ. Միջին ամբություն և թույլ լենթահողերում — փվածքներից պահպանող և սիլոսի հյուլին ու արտաքին ջրերը չանցկացնող ամբողջական լերեսակալումով հորեր յեվ խրամասներ:

2. Հորերի յեվ խրամասների ձեվերը

Հորը պետք է լինի կլոր: Հորի պատերը պետք է միանգամայն ուղղաձիգ, հարթ և վորի լինեն, վորպեսզի սիլոսի մաստան լավ նստի:

Որամատը շինվում է թեք պատերով, քանի վոր նույնիսկ պինդ լենթահողում չերկար խրամատներ ուղղաձիգ պատերով շինելը՝ փվածքներ առաջացնելու տեսակետից՝ վտանգավոր է: Որամատների անկյունները պետք է կլորացնել:

Որամատի պատերի թեքությունն աստիճանը կախված է լենթահողի ամբություն աստիճանից, բայց վոչ ավելի, քան մոտավորապես $1/5$. Եթե լենթահողը պինդ է (կավային), կարելի է խրամատի վորեփ մասը փորել $3,75$ մետր, իսկ ներքեվի մասը $2,5$ մետր լայնությունը, չերը խորությունը հավասար է $2,5$ մետրի:

3. Հորերի յեվ խրամասների պատեր

Պինդ կավային լենթահողի դեպքում, խորհուրդ է տրվում հորերը լերեսակալել ըստ բարձրության՝ $1/3$ մասը: Յերեսակալը կարող է լինել տախտակից կամ ալյ թեթեվ նյութերից:

Փայտա լերեսակալը (տախտակներից) շինվում է կլոր ձեվով: Երբ լենթահողը չեղբում՝ ութակողմանի:

Հորի լերեսակալած մասը մուռնի է կլորնալով, թույլ լինթահողերուն հորը պետք է լերեսակալել աղյուսով, ծառերի ճյուղերից կամ յեղեգնից պատրաստած խալրանման գործվածքով կամ քարով:

Յենթահողի (պատերի) և գործվածքի արանքը լցվում ու պինդ սեղմվում է 20 ս.մ. վոչ պակաս հաստության շերտ լավ կամ, ներսի կողմից նույնպես կավով լավ սվաղվում է:

Աղյուսի լերեսակալը շինվում է մեկ աղյուսից կավե շաղախով, կամ $1\frac{1}{2}$ աղյուսով՝ խառը շաղախով. 1 : 2 : 12 հարաբերությամբ (այսինքն մեկ մասը ցեմենտ, 2 մաս կիր և 12 մաս ավազ):

Մեկ աղյուսով շարելու դեպքում, վերջինները պետք է շարել անպայման զլխամասերով (գլխի կողմից): Յերկու դեպքում էլ աղյուսների միջև առաջացած արանքները ծածկվում են լերկորդ շարքի աղյուսներով:

Աղյուսի պատերը շարելուց հետո պիտի թողնել, վոր չորանան: Այսպես, խառը շաղախով շարելու դեպքում 28 օր, իսկ կավե շաղախի դեպքում — 14 օր, նայած լեղանակին:

Վերջին դեպքում ցանկալի չէ հորի հատակին կրակ վառել՝ կավը չորացնելու համար: Նախ քան շաղախի ամրանալը, հորը չի կարելի լցնել,

վորովհետև կարող է փլվածք առաջանալ: Յենթահողի և շարված պատի միջև 20 ս.մ. հաստությամբ կավ պետք է լցնել և պնդացնել (ի հարկե շաղախը պնդացնելուց հետո): Հորի պատերը ներսից կավով սվաղվում են:

Պինդ կավալին լենթահողում իսկ թեք պատերով խրամատներ շինելիս պատերը չեն լերեսակավվում, իսկ վերին մասը փլվելուց պոսպանելու համար՝ լերկու կողմից գերաններ կամ տախտակներ են գցում:

Թույլ լենթահողում խրամատի թեք պատերը լերեսակավվում են հյուսվածքով, Հյուսվածքը շինվում է նույն նույթերից, ինչ վոր հիշված է վերելում:

Հյուսվածքի ցցերը խփվում են հողի մեջ 0,5 մետր խորությամբ, ցցերի միջին տարածությունը, նայած հյուսվածքի խտությանը և լենթահողի ամրությանը, պիտի լինի 0,25-ից-0,50 մետր:

Ցցերի թեքությունը արվում է խրամատի պատերի թեքությանը համապատասխան, բայց վոչ ավելի, քան $1\frac{1}{5}$:

1. Հյուսելը կատարվում է հորիզոնական շարքերով՝ մաքուր լերեսը դեպի խրամատի ներսը անելով և միաժամանակ զրսի կողմից հյուս-

բաժքի և լենթահողի արանքը կավ ե լցվում:
Կավը պետք ե ջրով թրջվի և լավ պնդացվի:

Ցցերի վերին մասերը ամրացվում են պատից մեկ մետր հեռավորության վրա՝ ալդ նպատակով խփված հատուկ ցիցերին, կլոր և դալար ճյուղերով:

Հյուսվածքը՝ ներսի կողմից կավով լավ սրվադվում ե:

Թույլ լենթահողերում, յերբ հորը կամ խրամառ լերեսակալված ե չեղեղնյա հյուսվածքով, պետք ե հետեվել, վոր հյուսվածքը անպայման կավով լավ սվադված լինի: Ալդ պահանջը առաջ ե գալիս նրանից, վոր հյուսվածքը իր մեջ պարունակում ե բազմաթիվ ողով լի դատարկ տարածություններ, վոր հյուսվածքի վատ սվադված լինելու դեպքում անցնում ե սիլոսին և փչունում իրեն հաղորդակից շերտեր:

Հոսվածքը կարելի յե լավ սվադել հետեվյալ կերպ. —

Կավը ջրով լավ հունցել, նախորոք դարման խառնելով և կիսահեղուկ վիճակում վերցնել ու վոչ միայն հյուսվածքը ներսի ու դրսի կողմից սվադել, այլ և նրանով լցնել բոլոր դատարկ տարածություններն ու ճեղքերը և լավ պնդացնել այնպես, վոր հյուսվածքի միջից դուրս վանվի այնտեղ լեղած ամբողջ ողը:

Հորի յեվ խրամառի հասակը

Այն դեպքերում, յերբ հատակը կավային չե, փոսերում և խրամատներում ամենապակասը 20 ս.մ. հաստությամբ շերտով լավ կավ ե լցվում և պնդացվում ե տափտափելով: Հորի հատակի կենտրոնում մոտավորապես 20-30 ս.մ. խորության թեքությունը պատերից դեպի կենտրոն փոս ե արվում: Ալդ փոսը ծառայում ե սիլոսը դադարկելուց հետո մնացած ջրայի մասեր դուրս հանելու համար: Խրամատներում մի քանի ալդպիսի փոսեր պետք ե շանել:

Այդ փոսերը պիտի շրջապատվեն տախտակով:

5. Հորի յեվ խրամառի տեղի ընտրությունը

ա. Հորն ու խրամատն պետք ե դնին մոտիկ լինեն, բայց մեզընդունարաններից բավական հեռու:

բ. Նրանց տեղը պետք ե բարձրագիւր լինի, այնպես վոր անձրեւային ջրերը բնական հոսանք ունենան:

գ. Ամենալավ լենթահողը լավ նստած կավային և խառոտակավ հողն ե:

դ. Պետք ե աշխատել այնպիսի տեղ ընտրել, վոր հորի կամ խրամատի հատակը լենթահողային ջրերի մակերեսից առնվազն $1\frac{1}{2}$ մետր բարձր լինի:

յե. Վորպես որենք, խրամատները պետք է գոմերի հանդեպ ուղղահայաց դասավորութիւն ունենան և ըստ հնարավորին կերանցքների և նրանց միջի տարածութիւնը կարճ լինի: Զուգահեռ ընկած խրամատների միջին տարածութիւնը պետք է իրեն խրամատի խորութիւնից առնվազն յերկու անգամ մեծ լինի:

6. Հորերի յեզ խրամատների չափերը

Ամենալավ հորը համարվում է այն, վորի խորութիւնը $1\frac{1}{2}$ -2 անգամ ավելի չէ իր լայնութիւնից: Բայց պետք է միաժամանակ նկատի առնել, վոր շատ խոր լինելու դեպքում կերն ախտեղից դուրս հանելը շատ դժվար է: Բացի այդ, խորութիւնը կախված է լենթահողային շրերի մակերեսի բարձրութիւնից, լենթահողի ամրութիւնից:

Համեմայն դեպս հորի և խրամատի խորութիւնը 2 մետրից և լայնութիւնը դարձյալ 2 մետրից պակաս չպետք է լինի:

Սովորաբար հորերը փորում են 2-3 մետր լայնութեամբ և $3-4\frac{1}{2}$ մետր խորութեամբ:

Խրամատի խորութիւնը ընդունված է 2,5 մետր, լայնութիւնը վերելում՝ 3,75 մետր, ներքեվում՝ 2,5 մետր:

Այն տեղերում, վորտեղ լենթահողային շրերը մոտիկ են և պետք է խրամատը սովորական խորութեան լինի, պետք է խրամատի պատերը գետնից մինչև 1 մետր բարձրացնել և նրանց կողքերն լցնել հորից հանած հողով:

Խրամատի խորութիւնը կախված է անասունների քանակից, բայց 30 մետրից ավելի չերկար խրամատ փորել խորհուրդ չի տրվում:

Հորի ու խրամատի քանակն ու չափերը կախված են սիլոսացման լենթակա կերերի քանակից: Հաշիվներ կատարելու համար, սովորաբար ընդունված է հաշվել մեկ գլուխ խոշոր յեղ-շուրավոր անասունին 16 կիլոգրամ սիլոս, ուստի, թե 16-ը բազմապատկենք անասունների քանակի և կերակրման որերի թվի վրա, կստացվի տնտեսութեան համար անհրաժեշտ սիլոսացված կերի քանակը կիլոգրամներով: Բաժանելով այդ թիվը 1000-ի վրա՝ կստանանք նույն քանակը տոններով: Իմանալով, վոր մեկ խորանարդ մետր սիլոսը մոտավորապես 0,5 տոնն է կշռում, հեշտ է վորոշել արդեն, թե ինչ տարածութեան հոր կամ խրամատ է հարկավոր փորել: Դրան պետք է ավելացնել խմորման հետեւանքով տեղի ունեցող 15-20 տոկոս կորուստը:

Յեթե կերակրման որերի թիվն ընդունենք տա-

րեկան 180, ապա այդ ժամանակամիջոցի համար 1 կովի համար կպահանջվի 3600 կլբր. (3,6 տոնն) սիրոսացված կեր:

7. Ի՞նչպես փորել հորն ու խրամասը

Հոր ու խրամատներ փորելու սովորական գործիքներ են՝ յերկաթյա բահը, բրիչն ու նիզը: Խրամատները փորելիս խորհուրդ է տրվում ոգտագործել գութանը (հողը փորելու համար) և ձիաքարշ սավոկ (հողը դուրս տանելու համար), վորը խոշոր չափով կթեթեվացնի աշխատանքը:

Հորի և խրամատի փորելու աեղը նախորոք չափվում և գծվում են:

Հորի լենթադրվող տեղի կնտրնում ցից են խփում, նրա ծայրին ամրանցում են մեկ ուրիշ փայտ-ծայրին խփված մեխերով: Ցցի կենտրոնի և մեխի միջին տարածությունը պետք է հավասար լինի փոսի լայնության կեսին: Մեխի միջոցով փայտը ցցի շուրջը պտտացնելով, նշանակում են ապագա փոսի յեզրերը: Պետք է հետեվել, վոր պտտվող փայտը միշտ ուղիղ դրուծյուն պահպանի, վորի համար նրա վրա դնում են հաշվացույց գործիք (փստերպաս):

Խրամատ փորելիս, ցիցերով նշանակվում են նրա յեզրերը և ցիցերի վրայից թել են քաշում, վորը և ցույց է տալիս ապագա խրամատի սահմանները: Փորելը և հողը դուրս տալը կատարվում է դրսից դեպի ներս:

Փոսերը փորելիս պետք է հետևել, վոր պատերը լինեն ուղղաձիգ և հարթ, առանց խոր-դուբորդուծյունների, դրա համար պետք է հաճախ պատի ուղղաձգությունը ստուգել լերկար քանոնափայտի և շուղուլի միջոցով:

Խրամատների պատերի հարթությունը նույն-որես հաճախ ստուգվում է:

Հողը հորից ու խրամատից դուրս են տալիս սովորական միջոցներով՝ բահով, դուլչով, զամբուղով, ձիաքարշ ճախարակի միջոցով:

Հորի կամ խրամատի յեզրերին պետք է տախտակներ դնել, վորպեսզի հողը ներս չթափվի և յեզրերը չփլվեն:

8. Հորի յեվ խրամասի ծածկը

Հորերն ու խրամատները լցվում են յեզրերից ավելի բարձր:

Հորի և խրամատի յերեսին լցված կանաչ մասսան մեկ յերկու որից հետո լավ մամլվում և նորից նույնպես լցվում է ու վերջնականապես աափումից հետո վերջնականապես ծածկվում է

տյալես. կանաչ մասնային վրայից լցվում է թրջված դարմանի, մզեղի կամ թրջած չոր տերևներ 10-15 սանտիմետր հաստության շերտը, դրա վրա վրայից լցվում է 25-30 ս. մ. լավ ունցած կավ ու լավ տափտափվում է, և դրա վրայից արդեն լցվում հողի գմբեթաձև հաստ շերտ և նույնպես տափտափվում: Ծածկի յեզրերը պետք է հորի յեզրերից 1 մետր, իսկ խրամատի յեզրերից 0,5-0,75 մետր դեպի դուրս ավելի լինի:

Այս ծածկը միաժամանակ և մամլիչ դեր է կատարում և սիլոսը պահպանում է սառելուց:

Հորի և խրամատի շուրջը, յեզրերից մոտավորապես 0,5 մետր հեռու պետք է առու փորել, անձրևային և այլ ջրերը նրանցից հեռու պահելու համար:

Մթնոլորտային տեղումներից պահպանելու համար սիլոսի հորի և խրամատի վրա շարժական վրանանման պարզ ծածկ է շինվում: Սիլոսը աղտոտվելուց դերժ պահելու համար, փոսի մի կողմում փայտյա վահան է շինվում, վորի վրա լցվում է հորից հանված սիլոսը: Խրամատի համար այդ վահանը շարժական է շինվում:

Սիլոսային կառուցումների շինարարության տեխնիկային վերաբերվող բոլոր հարցերով, մանավանդ բարդ կառուցումների դեպքում, ան-

հրաժեշտ է կապվել անդրկոլտնոշինի և տեղական գյուղատնտեսների հետ: Վերջինները պարտավոր են սիլոսային շինարարության ասպարիզում տեխնիքական ցուցումներ տալ, անկախ նրանից, թե այդ շինարարութունը անմիջականորեն իրենց միջոցով է կատարվում, թե սովխոզի, կոլխոզի ու արտադրական ընկերության:

13. Ցանովի բույսերը սիլոսի համար հավաքելիս պետք է հետևել, վոր այդ բույսերը լրիվ չհասունանան ու փայտանան, ինչու և հարկավոր է (յեզիպտացորեն, սորգո) այդ բույսերը հավաքել նրանց հատիկների կաթնային և մոմային հասնության շրջանում, արևածաղիկը—ծաղիկների պսակաթերթերի թառամելուց առաջ:

Կարտոֆիլի թփերը պետք է, հավաքել, յերբ նրա ծաղիկները բոլորովին թառամած կլինեն:

Կարտոֆիլի թփերը մինչև վերջնական չորանալը միտք չունի թողնել արմատի վրա, քանի վոր պալարների բերքը գրանից չի ավելանում:

Բոլոր մոլախոտերն ու յեղեգը պետք է հավաքել կանաչ վիճակում, թույլ չտալով, վոր նրանց սերմերը հասունանան և ցողունները փայտանան:

Հորերի յեւ իւրամասների նախապատասխանութիւնը
սիւլոսացման համար

ա. Սիւլոսը լցնելուց առաջ հորերի ու խը-
րամատների պատերը պետք է լաւ կոկիւնն և
բոլոր խորդուբորդութիւնները հարթվեն:

բ. Հորերի պատերը պետք է խոնավաց-
վեն: Հորերի խոնավացումը և կալով սվաղելը
կատարվում է աստիճանաբար՝ 2-3 որվա ըն-
թացքում:

Մինչև սիւլոս լցնելը, հորի պատերը մի քա-
նի ո՞ր ցնցուղով թրջում են: Միանգամից պա-
տերին շատ ջուր ածել չի կարելի, քանի վոր
ջուրը արագութեամբ ծծվելով գրունտի մեջ, կա-
րող է պատերի հատակը լվանալ—տանել և փը-
լածքներ առաջացնել:

գ. Հորն և խրամատները լցնելուց առաջ
անպայման պետք է լվացված, մաքրված և հըղ-
կված լինեն:

Կերերի նախապատասխանութիւնը սիւլոսացման
համար

ա. Սիւլոսացման համար կերերը հնձվում և և
հավաքվում են սիւլոս լցնելու որը, և բերնում
են հորերի ու խրամատների մոտ այն հաշվով,
վոր լերկար ժամանակով վերջինների մոտ մեծ
քանակութեամբ կանաչ մասսա չդիզվի:

բ. Սիւլոսացվող մասսան չպետք է քարերի,
ավազի, հողի հետ խառն կեղտոտված լինի, քա-
նի վոր այդ բոլոր խառնուրդները թե՛ վնասա-
կար են կենդանիների համար և թե՛ կարող են
սիւլոս հատուկ մեքենաները փչացնել:

գ. Սիւլոսացվող մասսան պետք է կտրատված
լինի. վորքան կոշտ է սիւլոսացվող բույսի ցողու-
նը, այնքան նա շատ պետք է մանրացվի. կտր-
ների մեծութիւնը, նայած բույսի կոշտութեանը,
2—5 ս. մ. պետք է լինի:

դ. Սիւլոսացվող հյութալի և փափուկ նյութ-
ները (թփերը, կաղամբի տերևները, լերիտա-
սարդ լերեքնուկը և այլն), նույնպես պետք է ման-
րացվեն, թեկուզ բահերով միայն, քանի վոր այդ
շատ կարևոր է մասսան տափտափելու և մամ-
լելու տեսակետից:

ե. Սիւլոսացվող մասսան պետք է ունենա
65 տոկոս խոնավութիւն. խոնավութեան աստի-
ճանը վորոշվում է հետևյալ ձևով.—վերցնում են
սիւլոսացվող բույսերից մի փունջ և վորորում են,
յեթե հյութը դուրս չի դալիս—նշանակում է
բույսը պահանջված խոնավութիւնը ունի, իսկ յե-
թե հյութը այնքան է, վոր նուէնիսկ կաթում է—
նշանակում է խոնավութիւնը պահանջից ա-
վելի յե:

16. Հսրերի յեվ խրամասների լցնելը

ա. Մանրացրած մասսան լցվում է հորերի և խրամատների մեջ և սլինդ տափտափվում— մամլվում է:

Տափտափելն ու մամլելը կատարվում է լեր-կաթյա և փայտյա մամլիչներով (տրամբովկա) կամ վոտքերով:

բ. Յերբ միևնույն կառուցվածքում լցվում են տարբեր խոնավության բույսեր, այդ դեպ-քում ավելի խոնավ բույսերը դարձվում են պա-տերին մոտիկ:

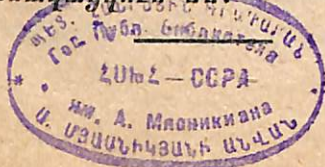
Մամլելիս մեծ ուշադրությամբ պետք է տափտափել այդ պատերին մոտիկ ընկած տա-րածութիւնը:

գ. Սիլոսի լցնելը պետք է կատարվի հա-վասար շերտերով՝ կառուցվածքի ամբողջ տա-րածության վրա:

դ. Խրամատները պետք է լցվեն իրենց ամ-բողջ յերկարությամբ միանգամից և որական առնվազն 3-4 մետր հաստության սիլոսի մամ-լած շերտով:

յե. Սիլոսի կառուցվածքները պետք է լցնել անընդհատ, 2-3 որում:

զ. Լցնելու հետ միասին պատերն աստիճա-նաբար խոնավացվում են:

21.746